

VENE ÕIGEUSU EESNIMED VADJA, ISURI JA SETO KEELES¹

EVA SAAR

Annotatsioon. Artikkel käsitleb õigeusu kirikukalendri eesnimede mugandamist vadja, isuri ja seto keelde. Analüüsitakse neisse läänemeresoome keeltesse vene keele vahendusel laenatud nimeteisendite struktuuri, häälikulist kohanemist ja tuletust. Nimeteisendite mugandamise peamisi eesmärke on eesnimede kohandamine oma keele hääldussüsteemi ja nimetuletussüsteemiga. Vaadeldavates keeltes ilmneb nimede muutmisel sarnaseid jooni: rõhu toomine nimeteisendi esimesele silbile ning võõrhäälikute ja nimealgulise kaksikkonsonandi vältimine. Ühisjoonte kõrval selgitatakse ka vadja, isuri ja seto eesnimede mugandamise erinevusi nii häälikumuutustes kui ka deminutiivsufiksiste kasutamisel. Eesnimede keelelise kohandamise põhimõtete teadmine annab lisa nii perekonnanimede (nt seto *Ivask*, *Karask* jt) kui ka kohanimede (nt isuri *Voloitsa*) tõlgendamise võimalustesse.

Võtmesõnad: läänemeresoome keeled, onomastika, isikunimed, laennimed, nimetuletus, keelekontaktid, võrdlev keeleteadus

1. Sissejuhatus

Läänemeresoome rahvastest on juba mitu aastasada õigeusklikud olnud vepslased, karjalased, isurid, vadjalased ja setod. XIX sajandi keskpaiku toimunud usuvahetusliikumise tulemusena kuulub ortodoksesse kirikusse veel suur osa Lõuna-Eesti ja Saaremaa elanikkonnast. Õigeusku siirdumine tõi kõigi nende rahvaste keelde uue laenude kihi: kanoonilised eesnimed.

Kirikuslaavikeelsed nimed ei ole läänemeresoome rahvaste jaoks olnud lihtsad hääldada, rahvakeeles on eesnimed läbi teinud küllaltki süstemaatilised muutused, mis on olnud kantud vajadusest kohandada nimed oma keele hääldussüsteemi ja ka nimetuletussüsteemiga. Kirjutises analüüsitakse, milliseid õigeusu kalendri eesnimede mugandamise võtteid on kasutatud vadja, isuri ja seto keeles.

¹ Uurimistööd on rahastanud IUT2-37 ja EKKM14-345.

Võrdleva analüüsi aluseks on vadja nimede puhul Vihtori Alava poolt vadja ekspeditsioonil kirja pandud Kattila, Mati ja Untova küla elanike nimistud (AV 1901), Paul Ariste „Vadja etnoloogia“ mapid I, II ja IX–XII, Ariste artikkel „Einige Ausführungen zur Wotischen Personennamen“ (Ariste 1980) ning käesoleva artikli autori poolt mitmete välitööde käigus (peamiselt aastatel 1997–1999) Jõgõperält, Luuditsast ja Liivtšuläst kogutud nimed. Käsitleva isuri nimevara esindab Alam-Lauga ja Soikola murdeala ning pärineb Alam-Lauga Vanaküla puhul Ariste „Vadja etnoloogia“ IX mapist, Soikola murde puhul Viljo Nissilä artiklist „Soikkolan inkeröisten henkilönnimistä“ (1943) ning Ruben Erik Nirvi sõnaraamatust „Inkeröismurteiden sanakirja“ (1971). Isuri nimestikku on täiendanud ka artikli autor aastatel 1998–2015 Ingerimaa välitöödel Soikola murdeala Viistina, Voloitsa, Loa, Mättäsi, Savimäe, Otsove, Tammikonnu ja Saarove külas ning Alam-Lauga murdealal Joenpera (vadjalastel Jõgõperä) külas. Seto nimeteisendite analüüsil on kasutatud Vahur Aabramsi (2013) ja Jaak Simmi kogutud materjale (Simm 1983), Mare Piho kogutud Siberi seto külade inimeste nimevara (Piho 1997: 60–61) ning nimesid Julius Mägiste kogumikust „Setukaistekstejää“ (1977). Et mainitud allikates samade kanooniliste nimede kirjaviis erineb, on see siinses käsitluses ühtlustatud, tuginedes raamatule „Словарь русских личных имен“ (Petrovskij 1984).

2. Nimeteisendi struktuur

Õigeusu kirikukalendri lähtenimed on rahvasuus käibel olevatest nimeteisenditest enamasti pikemad, keerulise struktuuri ja võõra hääldusega. Kanoonilise eesnime vadja, isuri ja seto vaste on nimetavas käändes harilikult kahesilbiline. Osa rahvasuus käibel olevatest nimedest on laenatud otse vene keelest, st üle on võetud vene deminutiivnimi. Enamasti on vene deminutiivsufiks asendatud omade vahenditega, st kasutatud on põlist läänemeresoome tuletusainest. Nõnda saadud nimekujud on üldjuhul vaegsilbilised, lühemad kui nime algkuju. Läänemeresoome keeltes on tuletamisel enamasti ära kasutatud vaid laennime kaks esimest silpi, harvem laennime pearõhuline järgsilp, liites ühele neist hüpokoristlikkust või deminutiivsust näitava tunnuse (Mägiste 1928: 227), nt Иларион > vdj *Lari*; Филимон > isS *Viloi*, isAL ja se *Hiil'o*; Антонина > vdj *Nina*.

Ka ühesilbilised kanoonilised nimed on muudetud kahesilbiliseks deminutiivsufiksi lisamisega: Фрол > vdj *Frolka*, is *Frola*, *Frolka*, se

Rolla, Rõlla; Карп > vdj *Karppa, Karppo*, is *Karppi, Karppo*, se *Karba, Karpa*; Кир > isS *Kiroi*; Марк > vdj *Markko, Markku*, se *Marga, Marge*; Нил > se *Nilka*; Тит > isS *Titto(i)*, se *Kito, Kitu*; Влас > is *Lässē, Lāssei*, se *Ulas, Ulask*. Viimaste seto nimeteisendite puhul ei ole kahesilbilisust saavutatud hääliku (sufiksi) lisamisega sõna lõppu, vaid sõnaalgulise kaashäälikuühendi esikomponendi vokaliseerimisega. Ühesilbilisi nimeteisendeid leidub vaadeldavatest keeltest vaid seto keeles, nt Филипп > *Hil'p, Hilp, Hipp*.

Vadja ja isuri keeles lõpeb nimeteisend – erinevalt seto keelest – alati vokaaliga. Seda ka kahe- ja kolmesilbiliste konsonandiga lõppevate lähtenimedede puhul, mis on üle võetud suuremate sisestruktuuri muutusteta: Архипп > vdj *Arkippa*, is *Arhippa* (vrd seto *Ahrip*); Макар > vdj, is *Makara*, vdj *Makaro* (vrd seto *Makar, Makar'*); Никифор > is *Migi'fora, Mikifora* jt.

Nimeteisendi struktuuri puhul mängib olulist rolli vahenduskeel. Nii saksa keele vahendusel eesti keelde kui ka vene keele vahendusel vadja, isuri ja seto keelde on ju paljus laenatud sama algupäraga (kristlikud, enamasti kreeka ja ladina päritolu) nimed. Näiteks kreeka nime Πέτρος puhul nõudis saksa keel lisavokaali kaashäälikuühendisse *tr*, sellisel kujul võttis nime üle ka eesti keel (sks *Peter* > ee *Peeter*). Vene keele vahendusel ei saanud eestlaste ortodokssete naabrite traditsioonis sama nimi kahesilbiliseks mitte vokaali lisamisega viimaste konsonantide vahele, vaid vokaali lisamisega nime lõppu (Петр(á) (Пётр) > vdj *Petra*, is *Petri, Petri*, se *Pître, Pītri*).

Nimeteisendite fleksioon toimub vastava keele grammatilise süsteemi kohaselt, keelele omastele kvantiteedivahelduse reeglitele (astmevaheldus, isuri keeles ka kolmesilbiliste sõnade geminatsioon) alluvad ka nimeteisendid, nt Григорий > vdj SgN *Griša* : SgG *Grižgā*; Анна > isAL SgN *Nūtta* : SgG *Nūtan*; Николай > se SgN *Mikul* : SgG *Migula*; Ирина > isS SgN *Iroi* : SgG *Iroin* : SgP *Iřrõja*.

3. Rõhk

Kõigi läänemeresoome keelte puhul on loomulik sõna dünaamilise rõhu ehk pearõhu paiknemine esimesel silbil, nõnda ka laenulise eesnimevara puhul. Nii Seto- kui ka Ingerimaalt kogutud vadja ja isuri nimede puhul on pearõhk esimesele silbile toodud pea kõikidel juhtudel ka lähimenevikus

kogutud materjali puhul, seda hoolimata vene keele suurenenud mõjust. Eesnimeteisendites rõhu esimesele silbile saamiseks on rakendatud järgmisi mooduseid:

- 1) rõhu siirmine 1. silbile: Гаврил > vdj *Gābre, Ga’o*, is *Kaurila, Kaurula*, se *Kā’o, Kauril, Karil*; Спиридон > vdj *Pirkko, Spi-ridon, Spirka*, is *Pirkka, se Pirgo, Pirko* jt;
- 2) nimeosa laenamine alates pearõhulisest silbist: Димитрий > vdj *Mīteri, Mit’jo, Mit’u*, isS *Mīttoi, Mitoi*, se *Mītra, Mitra, Mītrosk, Mīter, Midro*; Антонина > vdj *Nīna*; Ефросиния > se *Sīna*; Захар > seS *Hāro*; Иван > vdj *Va’o*, is *Va’na*; Никандр > se *Kandra* jt.

Rõhu ümbertõstmine on tinginud järgmisi kvantiteedimuutusi:

- 1) esimese silbi vokaali pikenemine: vn Агрипина > se *Krēpa, Krēba, Rēpa*; Василий > is *Vāsseli*; Владимир > se *Lādi*; Гаврил > vdj *Gābre*, se *Kā’o*; Иван > is *Īvana*; Илья > vdj *Īlia, Īliä*; is *Īja, Īljä*; Мария > vdj, is *Mārja*, isS *Māroi*; se *Mā’ra, Mā’ro*; Михаил > vdj *Mīhhal*, is *Mīhkali, Mīhkili*; Тихон > vdj *Tīhan, Tīfona*, is *Tīhana, Tīhkana*; Фома > is *Fōma*, vdj, se *Hōma, se Hōmka*;
- 2) rõhu siirmise tulemusena pearõhuliseks muutunud silbi vokaalile järgneva konsonandi gemineerumine: nt Антон > is *Onttana, Onttona*; Григорий > is *Krissa*; Дементий > se *Temme, Temmesk*; Матфей > vdj *Matte*, vdj, is *Matti*; Михаил > vdj *Mikkeli*, is *Mikkala*; Моисей > vdj, se *Mošše, Mosse*, vdj *Mošše; i*; Роман > se *Ramma; i*; София > vdj *Soffi*.

Esimese silbi vene rõhulistele vokaalidele vastab vadja, isuri ja seto keeles sageli pikk vokaal: Дария > se *Tārka, Tārka, Tā’o, Tāli*; Павел > vdj, isAL *Pāvo*, isS *Pāvoi*, se *Pāli, Pāle, Pāl’o, Pāl’, Pāl’ka, Pāvli*; Савва > vdj, is, se *Sāva*; Феодор ~ Фёдор > vdj *Fōdrä, Fūdera*, is *Vōterä, Vōttöi*, se *Hōdo, Hōdor*; Яков > isAL, isS, vdj *Jākko*, isS *Jākkoi, Jākoi*, se *Jāgo, Jāko*.

4. Eesnimede häälikuline kohandamine

4.1. Esisilpide vokaalid

Nii rõhulises kui ka rõhuta positsioonis on algupärane slaavi 1. silbi *u* ja *i* nimemugandites hästi säilinud. Säilinud on ka rõhulised initsiaalsed *a* ja *o*. Huvitavamalt käituvad sõnaalgulises positsioonis rõhuta *a* ja *o* ning esisilbi rõhuta *e*.

Astrid Bäcklund on nimetanud sõnaalguliste **a** ja **o** esinemist kreeka kanooniliste nimede venekeelsetes vastetes üheks huvitavamaks fonee-tiliseks nähtuseks. Need vokaalid võivad nime vene keelde ülevõtmisel kaduda või siis esineda venendatud nimedes, ilma et algupärasest kreeka nimes sellist vokaali oleks olnud. Näiteks Novgorodi allikaist pärinevad nimed *Настасия*, mille kirjakeelne kuju on *Анастасия* (kr Ἀναστασία), ning *Оксеня* või *Оксиния* (kr Ξένη), kus on sõnaalguline vokaal lisatud konsonantühendi toetamiseks. (Bäcklund 1956: 22)

Et kreeka kalendrinimed on võetud läänemeresoome keeltesse vene keele vahendusel, esineb ka õigeusklike läänemeresoomlaste nimevaras samamoodi nagu venekeelsetes nimeteisendites nimealgulise *a* või *o* esmapilgul põhjendamatu lisamist, ärajätmist või vaheldumist. Vene rahvakeele mõjul domineerivad vadja keeles ametlike *a*-alguliste kalendrinimede hulgas muutusele *a* > *o* alluvad nimeteisendid (näiteks esineb vadja keeles 9 *a*-algulise kanoonilise mehenime kohta 5 *a*-algulist ja 17 *o*-algulist nimeteisendit), isuri ja karjala keeles on see tendents ebajärjekindlam – *o*-alguliste nimeteisendite kõrval esineb rohkesti neid, kus sõnaalguline *a* on säilinud (vt Saar 2000: 14, samuti Nissilä 1975: 210). Seto keeles on *a*-alguliste nimede mugandamine veelgi mitmekesisem, *a* säilimise kõrval esineb labialiseerumisele lisaks labiaalvokaali kõrgenemine *a* > *o* > *u*.

a ≡: Агафия > vdj *Agu*, *Aguška*; Андрей > is, se *Andre*, se *Andri*, *And'so*; Анисия > se *Anne*, *Ańiska*; Анна > vdj *Anni*, *Ańńukki*, *Ańu*, se *Anne*, *Annõ*, *Ann*, *Anni*, *Ańńa*; Антон > is *Antti*, *Antto*; Архипп > vdj *Arkippa*, se *Ahip*, *Ahrip*, *Ah'ŗp*, *Arp*, *Ahrik*, *Aatso*; Арсений > is *Arse*; Артемий ~ Артём > vdj *Art't'u*, *Art'ime*, se *Arti*, *Arđ'o*, *Arđ'so*.

a > **o** : Абрамий > se *Obra*, *Obra*, *Obram*, *Obrask*; Агафия > vdj *Ogu*, *Oko*, se *Oga*, *Ogask*, *Oka*, *Okask*; Агафон > vdj *Ofońa*, *Ofonja*, se *Ogahvan*, *Ohva*; Александра > vdj *Ol'eksandra*, *Ol'o*; Алексей > vdj *Ol'ekse*, *Ol'o*, *Ol'okse*, se *Ol'oksa*, *Ol'ts*, *Ol'tsi*; Андрей > vdj *Ondrē*, *Ondrona*, *Ondruška*, is *Ondre*; Анисья > vdj *Onisa*, *Oniśśa*, *Onissi*, *Onja*; Антоний ~ Антон > vdj, is *Oттana*, vdj *Ontto*, *Ontun*, is *Oттona*, se *Onto*; Артемий ~ Артём > vdj *Ortju*, se *Ordi*, *Orti*, *Ort'*.

a > **o** > **u** : Ананий > se *Unask*, *Undsi*; Антипп > se *Unkip*; Антоний ~ Антон > se *Unto*, *Undo*, *Uńt'o*, *Uńđ'o*.

Rõhutu silbi *o* hääldub ka vene keeles *a*-sarnasena, seetõttu on tõenäoline, et häälikumuutus rõhuta *o* > *a* ongi toimunud juba vene keeles

kui kanooniliste nimede vahenduskeeles: Соломония > vdj *Salo*, se *Sāli*; Кондратий > se *Kandra*, *Kandrask*; Роман > se *Ramask*, *Rammañ* jt.

Rohkesti on nimeteisendeid, kus algupärane *e* on esisilbis säilinud: Сергей > isAL *Se'ro*, se *Sergo*; Степан > vdj, se *Теро*, isS *Тевои*, se *Теро*; Терентий > vdj *Teroška*, isS *Teroi*, se *Teresk*, *Tero*, *Te'ro* jne. Nimede esisilbi *e* võib aga olla asendatud väga mitmel moel.

e > *a* on levinud ka vene kõnekeeles (vt nt Petrovskij 1984: 86, 155, 177) ning esineb kõigis vaadeldavais keelis: Герасим > vdj *Ga'ro*, *Garassim*, is *Karassima*, se *Karassim*, *Karassim*, *Karassim*, *Karassim*, *Karassim*; Мелания > vdj *Malo*, *Mal'o*, se *Malask*, *Malanja*, *Malanka*, *Mala*; Пелагия > vdj *Paljo*, is, se *Palaga*, se *Palli*, *Pal't'si*; Евсей > se *Ausja*;

e > *ä* on vaadeldavatest keeltest omane seto keelele: Ефим > se *Jähim*; Еремей > se *Järjom*, *Jährom*;

e > *i* esineb isuri ja seto keeles, vadja keele näide puudub: Клементий > se *Kliššo*; Семён ~ Симеон > isAL, se *Simo*, isS *Simoi*; Сергей > is *Sirke*, *Sirkei*; Пентелей > se *Pint'o*, *Pind'o*, *Pindo*;

e > *o* (> *u*): *e* labialiseerumine esineb nimedes, kus talle järgneb labiaalhäälik: kas *o* või konsonandile eelnev *v* või *f*, nt Георгий > vdj *Joko*, *Joša*, *Jogora*, is *Jokoi*, is, se *Johorka*, se *Jorka*, *Joorka*, *Juurka*; Феврония > vdj *H'ovra*, is *Houra*, se *Hob'ro*, *Hobre*, *Hov'ro*; Евдокия (Авдотья) > vdj *Oud'e*, *Oudei*, *Oudekki*, *Oudekko*, isS *Odoi*, *Oude*, se *Ode*, *Od'e*, *Od'o*, *Od'a*, *Ouda*, *Oude*; Евдоким > is *Outuška*, se *Ouda*, *Oude*, *Oudask*. Labialiseerunud vokaal võib seto keeles ka kõrgeneda *e* > *o* > *u*: Евдоким > se *Uuda*, *Uude*, *Uudask*; Ефим > se *Juhim*, *Juhkim*;

e > *o* > *ö* > *ü*: umlaudi teke on võimalik *e*-listes nimedes, kus kanoonilise nime *e* asemel esineb vene keeles *ë* [jo] ning *j*-i mõjul on vokaal kõrgenenud: Феодор ~ Фёдор > vdj *Födra*, *Füderä*, isAL *Födor*, isS *Vödrä*, *Vöttöi*, *Vüterä*, *Vütärä*, se *Hödo*, *Hödor*, *Höti*, *Hödi*; Фекла ~ Фёкла > vdj *Fogl'a*, *Fökla*, isS *Vöglä*, *Vögöi*, se *H'okla*, *Hoko*, *H'oko*, *Hökla*, *Höko*.

4.2. Järgsilpide vokaalid

Kuna suurema osa kalendrinimede mugandamisel on kasutatud tuletamist, mille puhul tuletusalusena kasutatakse enamasti vaid üht (harva kaht) silpi, saab järgsilpide vokalismi muutustest kõnelda vaid nimede puhul, mis on üle võetud sisestruktuuri olulisel määral muutmata.

Eesnimedes, mille mugandamisel on piiratud vaid rõhu siirmisega, on järgsilpide vokaalid üldiselt säilinud, kaasrõhulises silbis on vokaal pikenenud, nt Агриппина > isS *A·grappīna*; Стефанида > se *Te·panīda*.

Kreeka *έας-*, *ειος-*, *αιος-*lõpulised meeste eesnimed, mis vene keeles lõpukao tulemusena on lühenenud *ei*-lõpuliseks (Bæcklund 1956: 64–65), on läänemeresoome keeltes omakorda kaotanud ühe sõnalõpulise diftongi *ei* komponentidest. Harilikult on kadunud teine komponent: Андрей > is, se *Andre*; Фаддей > vdj *Fad'd'e*, se *Hade, Had'e*; Матфей > vdj *Mat'fe, Matte*, se *Mate, Mat'e, Matve*; Моисей > se *Mosse, Mošše*; Сергей > is *Serke, Sirke*, se *Serge* (vt ka nimetuletuse ptk 5.1). *i* kaos peegeldub ka läänemeresoome *oi-*, *ei-*deminutiivi areng, kus vadja ja seto keeles (ka eesti keeles) rõhutute järgsilpide algläänemeresoome diftongi järelkomponent *i* ongi kadunud (vt Mägiste 1928: 40, 54).

Mõnel juhul on kadunud hoopis järgsilbi diftongi 1. komponent: Елисей > is *Jelessi*; Матфей > vdj *Matti*, is *Mat't'i*; Андрей > se *Andri*; Авдей > se *Avdi*; Фаддей > se *Vadi*.

Peale *ei*-nimede on vene keeles *s-i* kao tulemusena lühemad ka kreeka *Νικόλαος*-tüüpi nimed (vene keele lõpukadu vt Bubrich 1925: 121–124), läänemeresoome keeltes on teise komponendi kaotanud ka sõnalõpuline *-ai*: Николай > vdj *Mikala, Mikola, Mikula*, is *Mikkala, Mikkula*, se *Mikul, migularpäiv*.

4.3. Vokaalharmonia

Nii vadja, seto kui ka isuri keel on vokaalharmoniakeeled. Seto (ka võru) ja vadja keeles on *ä-*, *ü-* ja *õ-*harmonia, neutraalne vokaal on *i*. Isuri keeles on (nagu soome ja karjala keeles) *ä-*, *ü-* ja *õ-*harmonia ning neutraalsed vokaalid on *e* ja *i*, mis võivad esineda niihästi ees- kui ka tagavokaalsetes sõnades. Veel XX sajandi keskel ei olnud keeleteadlastele selge, millistel puhkudel esineb läänemeresoome keeltesse laenatud vene tüvedes vokaalharmoniat (Kalima 1952: 59). Hilisemad uurimused viitavad, et eesvokaalsus võib pärit olla palataalsest või *i-* ja *j-*ilisest ümbrusest (Lauerma 1993: 193).

Laennimede puhul on sage vokaalharmoniast hälbimine, nt Елисей > vdj *Jelja*; Фёдор > isS *Vōdra*; Ефим > se *Jāhim* (SgG *Jāhima*). Vadja ja seto keeles on selles oma osa *õ*-harmonia puudumisel, mistõttu produktiivne tuletuslõpp **-oi* > *-o* liitub sellisena ka eesvokaalsele

nimeosale, nt Вера > vdj *Veró*; Фекла > se *Höko*; Феодор > vdj *Fed'ó*, *Fet'ó*.

Vokaalharmooniat rikkuvate keelendite puhul ei ole alati tegemist mitte laenamise, vaid koodivahetusega, üleminekuga vadja (või isuri, seto) keelelt vene keelele (Ariste 1981: 63–70; Lauerma 1993: 194; Turunen 1997: 208). Petri Lauerma on esitanud kolm peamist vokaalharmooniat rikkuvat laenurühma, mida iseloomustab vastavalt: a) *e* kombineerumine tagavokaalidega; b) palataliseeritud konsonandile järgnev eesvokaal tagavokaalses sõnas (seda esineb rohkesti Siberi setode nimemugandeis, vt Piho 1997: 60–61); c) (sufiksaalse harmoonia vastane) kahele *i*-le järgnev tagavokaal (Lauerma 1993: 193), nt vdj *Kirila*, vrd *is*, se *Kirilä* (< Кирилл).

Seto eesnimedes esineb kõige rohkem *õ*-harmooniat: Мокей > se *Makõ*; Анна > se *Annõ*, *Ann* (SgG *Annõ*); Ксения > se *Oksõ*; Лазарь > se *Laasõr*; Влас ~ Власий > se *Ulas* (SgG *Ulasõ*), *ulasõpäiv*; Екатерина > se *kadõrnapäiv*. Mõnes seto nimes esineb *õ*-harmoonia regressiivset korrigeerimist, nt Агрипина > *Krõpo*; Фекла > *Hõkla*; Фрол > *Rõlla*. Kaks näidet on ka vadja *õ*-harmoonia kohta: Лукерья > *Lukkē* ja Варвара > *Varvē*. Vadjamõjuline on ilmselt isuri Alam-Lauga murdealalt Vanakülast registreeritud *Palage*.

ä-harmooniat esineb Ingerimaal rohkesti, nt Илья > vdj *Īliä*, *is Īljä*; Кирилл > *is Kirilä*; Людмила > vdj *Lüsä*; Петр > vdj *Pet'ä*; Феодор ~ Фёдор > vdj *Füderä*; isS *Vüterä*, *Vütärä*; Фекла ~ Фёкла > isS *Vöglä*. Setodelt on kaks *ä*-harmoonia näidet: Никита > *Mikit* (SgG *Mikidä*) ja Кирилл > *Kirilä*, neist viimane on registreeritud Siberi setodelt (vt Piho 1997).

õ-harmoonia esineb reeglipäraselt isuri Soikola murde nimedes: Прокофий > *Prökkö*, *Prökköi*; Феодор ~ Фёдор > *Vöttöi*, *Vütöi*, *Vüttö*, *Vüttöi*; Фекла ~ Фёкла > *Vögöi*; Артемий > *Ärtöi*, *Ärttö*, *Ärttöi*. Viimase nime puhul on toimunud vokaalharmoonia regressiivne korrigeerimine, st ka tuletusaluseks olev silp on muutunud eesvokaalseks. Setomaa seto keeles *õ*-harmoonia puudub, ent Siberi seto külade elanike nimevaras esineb *õ*-d järgsilbis rohkesti (n-õ ületaotluslikult) ka tagavokaalse esisilbi puhul: Антон > *Undö*, *Untö*; Еремей > *Jahröm*; Кузьма > *Kutö*; Марфа > *Martsö*; Мария > *Mannö*; Матрона > *Matrö*, *Mattö*, *Matö*; Татьяна > *Tatö* (vt Piho 1997).

ü-harmoonia kohta on vaid üks seto näide (Дионисий > *Tennüs*), vadja ja isuri nimeteisendite seas *ü*-harmoonia näiteid pole.

4.4. Konsonantism

Kaashäälikutest on muutustealtid vадja, isuri ja seto keelele võõrad ja võõras positsioonis häälikud, samuti nimealguline kaashäälikuühend.

Läänemeresoome keelte omasõnavaras ei esine sõna algul kaksikkonsonante. Ka laennimede algul on neid küllalt järjekindlalt välditud nii seto (Simm 1983: 97) kui ka vадja ja isuri keeles (Saar 2000: 18), samuti saaremaalaste (Peegeel 1959: 98), idakarjalaste (Nissilä 1975: 210) ja Tveri karjalaste (Virtaranta 1973: 488–489) nimedes.

Nimealgulise kaksikkonsonandi vältimiseks on mitmeid mooduseid, neist enim on rakendatud kaashäälikuühendist ühe komponendi ärajätmist. Klusiilainesega konsonantühenditest on harilikult säilinud klusiil: Григорий > vдж *Kiko, Kikoria*, is *Kikori, Kikorja*; Спиридон > vдж *Pirkko*, se *Pirgo, Pirko*; Степан > vдж, se *Теро*, isS *Тевои*, se *Теран*.

Raske on olnud hääldada nime algul ühendeid *fr_* (Фрол > se *Rolla, Rõlla*), *hr_* (Христина > vдж *Kristina*, se *Krest'o*; Хрисанф > se *Hirsan, Kirsan*) ja *vl_*. Viimase puhul võib üks kaashäälilik nime algult kaduda (Власий > is *Lässe, Lässei*; Владимир > se *Ladi, Laadi*) või vokaliseeruda (Власий > vдж *Ulaska (ulaskā päivä)*, se *Ulask, Ulas*).

Konsonantühendit saab vältida ka vokaali lisamisega selle ette: Ксения > vдж *Oksju*, vдж, se *Okse*, se *Oksõ*; Праскева > vдж *Opraska* (vt ka ptk 4.1).

Erinevalt vадja ja isuri keelest on seto keeles suhteliselt hästi säilinud nimealguline klusiili ja sonorandi ühend: Гликерия > *Klika*; Григорий > *Kriisa, Kriiso, Kriiska* (ka isuri keeles *Krisa* ja *Krissa*); Клементий > *Kleśšo, Kliśšo*; Прокопий > *Prooška, Proška*; Трифон > *Treho, Trihvo*; Трофимий ~ Трофим > *Tross, Trośšo, Trohkim* (ka vдж, isAL *Tropo*, isS *Тровоi*).

Klusiilid **p, t, k** on üldiselt säilinud nii nime algul kui ka keskel. Nime keskel on märgatavamaid läänemeresoomepärastamisi *kt* > *ht*: Виктор > is *Vihtora*, se *Vihter, Vihtõr*. Slaavi helilised klusiilid on nimeteisendite algul muutunud helituks, seda eriti järjekindlalt isuri ja seto keeles:

b > p: Борис > is *Poris, Porissa*, se *Purś, Poris*;

d > t: Данийл > is *Tanila*, se *Tannil, Tańño, Taño, Taani*; Дорофей > is *Toroška*, se *Torosk*;

g > k: Гаврил > is *Kaurila*, se *Kaaró, Kauril, Karil, Kauds, Kauts, Kaur*; Григорий > vдж *Kiko, Kikoria*, is *Kikori, Kikorja, Krisa, Krissa*, se *Kriisa, Kriiso, Kriiska*.

Nime *Георгуи* mugandid algavad kõikjal läänemeresoome aladel valdavalt *j*-iga: vадja *Jogora, Johorka, Johrei, Joko, Jürki* (ka *jürtšipäivä*); isuri *Johorka, Jokoi*; seto *Jahor, Jehor, Jahorka, Jehorka, Johorka, Juhurka, Jorka, Joorka, Jöörka*.

Isuri Soikola murdeala nimedes on klusiil heliline sõna sees *l*-i ja *r*-i ees, mis on isuri keelele ses positsioonis omane joon: Феодор ~ Фёдор > isS *Võdrä*; Фекла ~ Фёкла > isS *Vöglä* (vrd *Vögöi*).

Vene keele *v* vasteks on nimede algul vokaali ees samuti *v* (nt Виктор > is *Vihtora*, se *Vihter, Vihtör, Viitska, Viku*). Nime sees konsonandi (*C*) ees olev *v* ei sobi hääldussüsteemi, selle vältimiseks on mitmesuguseid võimalusi.

-vC- > **-bC-**: Гаврил > vdj *Gābre*; Лаврентий > se *Labre*; Мавра > se *Nabra*;

-vC- > **-uC-**: Евдокия > vdj *Oudekki, Oudekko*, is *Oude*, se *Ouda, Oude*; Гаврил > vdj *Gauri, Gaurila*, is *Kaurila*, se *Kauril*; Евсей > se *Ausja*;

-vC- > **-C-**: Евдокия > vdj *Ot'u, Oto*, is *Otoi*, se *Od'a, Ode, Od'e, Od'o*; Гаврил > vdj *Garó*, se *Kaaró*.

Jalo Kalima (1952: 70) sõnul on vene keele *f* laennimisõnades pea kogu läänemeresoome alal säilinud. Samas mõnab ta vene *f*-alguliste isikunimede esinemist *h*-algulistena karjala isikunimistus. See muutus on valdav ka seto keeles, kus *f* ei ole säilinud nime algul ega keskel; mõneti ka vадja ja isuri nimedes, kus muutuse *f* > *h* kõrval on isuri Soikola murdes paljudel juhtudel *f* > *v*, kuna vадja keel ning isuri Alam-Lauga murre on sageli nimealgulise *f*-i säilitanud. Muutust *f* > *h* on peetud lähedal paiknevate vene murrete mõjaks (Simm 1983: 92–96), ent võimalikuks võib pidada ka vastupidist mõjusuunda.

f ≡: Фекла ~ Фёкла > vdj *Fogl'a, Fökla*; Филимон > vdj *Fila, Filjo, Fil'o, Filu*; Филипп > vdj *Filippa*; Феодосия > isAL *Fed'osk*.

f > **h**: Афиноген > se *Hinask*; Фаддей > se *Hade, Had'e*; Феврония > vdj *H'ovra*, is *Houra*, se *Hobró, Hobre, Hov'ro*; Феодор > se *Heedo, Heodor, Heder, Höödo, Höödor, Hõti, Hõdi*; Фекла > se *H'okla, Hoko, H'oko, Hökla, Hõko*; Филимон > isAL *Hiil'o*, se *Hil'o*; Филипп > isS *Hilippa*, se *Hilip, Hil'p, Hilp, Hipi, Hipo, Hipp, Hil'er*; Фома > vdj *Hõma*, is *Homa*.

f > **v**: Фаддей > vdj *Vadje*; Феодор > isS *Võdrä, Võttöi, Vütöi, Vüttöi, Vüterä, Vütärä*; Фекла ~ Фёкла > is *Vöglä, Vögöi*; Феодосия >

isS *Vetoška*; Филимон > vdj *Vil'u*, is *Vilo*, *Viloi*, Филипп > vdj *Vilpo* jt. Kaks näidet on ka seto keelest: Афанасий > *Vanas* ja Фаддей > *Vadi*.

Nime keskel on *f* säilinud paljudes vadja ja isuri nimeteisendites (nt Агафон > vdj *Ofoña*, *Ofonja*), seto keeles on muutused mitmekesisemad.

f > h: Ефим > se *Jehim*, *Jahim*, *Jähim*, *Juhim*; Ефрем > se *Ohre*, *Ohra*, *Ohró*, *Ohrim*, *Ohrem*; Марфа > se *Marha*; Трифон > se *Treho*; Варфоломей > se *Varhalai*;

f > hk: Ефим > se *Jahkim*, *Juhkim*; Ефрем > se *Ohkra*, *Ohkrim*; Трофим > se *Trohkim*;

f > hv: Агафия > se *Kaahvja*; Афанасий > is *Ohvana*, *Ohvon*, *Ohvona*; Епифан > se *Pihva*; Марфа > se *Maarhva*; Онуфрий > se *Hannuhvre*; София > is *Sohvi*, se *Sohva*, *Sohve*, *Sohvi*; Трифон > is *Trihvana*, se *Trihvo*;

f > v: Ефрем > isS *Jevoi*; Марфа > se *Maarva*;

f > p: Трофим > vdj *Tropo*, isS *Trovoi*, *Tropoi*.

Vene *h*-le vastab nime algul samuti *h*, v.a juhul, kui tegemist on nimealgulise kaashäälikuühendiga, sel juhul on võimalik kas *hr_* > *h_*, *k_* või *kr_*: Хрисанфъ > se *Hirsan*, *Kirsan* (nimeteisendid *Курсан* ja *Курсанка* on kasutusel ka vene keeles, vt Petrovskij 1984: 229); Христина > vdj *Kristina*, se *Krest'o*. Esimese nime puhul on tegemist häälikute koha vahetusega ehk metateesiga (mugavama häälduse huvides). Metatees esineb seto keelele omasena ka nime *Аpxunn* teisendites *Ahrip*, *Ah'rp*, *Ahrik* (vrd *vahn* 'vana').

Nime sees *h* kas säilib või gemineerub, isuri ja seto keeles võib toimuda ka muutus *h* > *hk*: Тихон > is *Tihkana*, se *Tihan* (SgG *Tihane* ~ *Tihani*), *Tihañ*; Захар > se *Sahar*, *Sahhar*, *Sahkar*; Михаил > vdj *Mihal*, *Mihhal*, is *Mihkali*, *Mihkeli*, se *Mihal*, *Mihal'*, *Mihkal*, *Mihkel*, *Mihkle*, *Mihkli*. Vadja ja isuri keeles võib nime sees toimuda muutus *h* > *g* või *h* > *k* (> *kk*): Захар > vdj *Zako*, is *Sagoi*, *Sakoi*; Михаил > vdj *Mikala*, *Miki*, *Mikkeli*; is *Mikalkka*, *Mikkala*, *Mikkei*, *Mikkoi*.

Sibilantide puhul toimunud muutustest on tähelepanu väärivaim helilise *z* helituks muutumine isuri ja seto keeles: Захар > is *Sagoi*, *Sakoi*; se *Sahar*, *Sahhar*, *Sahkar*; Зинаида > se *Siina*, *Senni*.

Nasaalid *m* ja *n* on hästi säilinud nii nimede algul kui ka sees. Erandiks on *i* ees paiknev *n*, mis on vene rahvakeele mõjul kalendrinimede läänemeresoome (ning kaugematest soome-ugri keeltest näiteks volga keelte, vt Ahlquist 1999: 627) rahvapärastes vastetes olnud varmas asenduma *m*-iga. Nii ka vadja, isuri ja seto keeles: Никита > vdj, is *Mikitta*, is *Mikki*,

se *Mikit, Mik̄t, Miki, Miko, Miku*; Никифор > vdj *Miko*, vdj, is *Mikifora*, se *Miku* (aga ka *Niki, Niko*); Николай > vdj *Mikala, Miko, Mikola, Miku*; is *Mikkula*; se *Mikk, Miko, Miku, Mikul, migulapäiv*. Eelnevaile lisaks esineb muutus *m_ > n_* ka seto nimes Мавра > *Nabra*.

4.5. Palatalisatsioon

Vadja, isuri ja seto nimeteisenditele on omane sage palataliseerimine, eriti esineb seda seto nimedes. Isuri nimede palatalisatsioon on ses mõttes ootuspäratu, et isuri omasõnus palatalisatsioon puudub, v.a onomatopoeetilis-deskriptiivne sõnavara. Palatalisatsiooni laialdane esinemine nimeteisendites kõneleb sellest, et palatalisatsioon kui nähtus ise on kujunenud üheks deminutiivsuse väljendamise vahendiks nii vadja, isuri kui ka seto keeles. Seto nimede puhul häälduvad peenendatuna sageli isegi helitud konsonandid *v, h, k*. Nimeteisendite võimalikku arengut vaadates saab palatalisatsiooni esinemise juhtumeid enamasti seletada (kunagise) *i* või *j*-i mõjuga. Kas on *i* olnud lähtenimes, nt Никита > se *Mikt*; Софія > se *Soh̄va*; Фаддей > **hadei* > se *Had'e*, is *Fat'ko*; Филимон > vdj *Fil'o*, isAL *Hil'o*, se *Hil'o*; Моисей > is *Mōsei*; Даниил > **tanoi* > se *Tāh̄no*; Мария > is *Māra, Māru*, se *Mā̄ra, Mā̄ro*; Матфей > is *Mat't'i, Mat'u*; Сергей > isAL *Sēro*; või deminutiivsufiksis, nt Александр > vdj *Ol'o, Ol'u*, is *Ol'a, Ol'oi*; Антон > **untoi* > se *Und'o, Unt'o*; Соломонида > vdj *Sol'o, S'ol'o*.

Paljud deminutiivnimed on üle võetud vene keelest, kus samuti esineb hüpokoristilistes nimedes palatalisatsioon: Дмитрий > vdj, is *Mit'a*; Иван > is *Vāna, Vāh̄nja*, se *Vā̄nka*; Ольга > se *Ul'ka*; Семён > vdj, isAL *Sē̄na*, se *Sē̄nka, Sēnka* jt.

5. Nimetuletus

Peale häälikulise kohandamise on nimed mugandatud ka vormiliselt, see tähendab et nimed on saanud endale deminutiivsufiksi. Tuletusaluseks on enamasti kanoonilise nime üks silp (esisilp või esimene rõhuline silp), harvem kaks silpi (nt Исидор > vdj *S̄ider/i*, is *S̄iter/i*). Alljärgnevalt vaadeldakse vadja, isuri ja seto traditsioonile kõige iseloomulikumaid tuletusliiteid. Nende kõrval on kahtlemata veel mitmesuguseid viise deminutiiv-hüpokoristiliste nimeteisendite moodustamiseks, rohkesti

esineb vokaallite vaheldumist, nt Михаил > vdj *Miki, Miko, Miku*; Пётр > is *Pet'a, Peti*; Устинья > se *Ušta, Ušte, Ušti*; София > se *Sohva, Sohve, Sohvi*.

5.1. *-oi, -ei

Vadja keele Vaipoole murrakus (kust pärineb suur osa käsitletavatest vadja nimeteisenditest), isuri keele Alam-Lauga murdes ning seto keeles on toimunud rõhutute järgsilpide *-oi, -ei järelkomponendi i häälikuseaduslik kadu (Ariste 1980: 82; Mägiste 1928: 54). Nimelõpulise o päritolu üle ei saa siiski üheselt otsustada juhtudel, kus o esineb ka nime kreeka- ja venekeelses kujus, kuna need nimed võivad olla n-õ poolikult üle võetud, nt Ермолай > vdj *Jermo*; Тимофей > vdj, isAL *Timo*, se *Timmo*; Яков > vdj, isAL *Jākko*, vdj, isAL *Jakko*, se *Jako, Jaago, Jaako*. Et siingi võib olla tegemist *-oi-, -ei-sufiksiga, sellest annavad tunnistust sufiksile eelneva konsonandi palataliseerumise juhtumid kunagise nimelõpulise i regressiivsel mõjul: Матрона > vdj *Mad'jo, Mad'ro*, se *Madro, Matro, Mat'o*; Филимон > isAL *Hiil'o*. Kindlamalt saab *-oi-deminutiive määrata isuri keele Soikola murdes, kus sufiksi järelkomponendi kadu üldjuhul ei esine.

*-oi, -ei on kõigis vaadeldavates keeltes väga produktiivne deminutiivsufiks, esinedes rohkesti nii naise- kui ka mehenimedes.

Naisenimed: Агафия > isS *Ogoi, Ogoi, Okoi*; Агрипина > se *Krepo, Krepo, Kripo, Krõpo, Krõro*; Александра > vdj *Ol'o*, isS *Oloi*; Анастасия > vdj *Nasto*, isS *Nastoi, Nāstoi*; Анна > se *Annõ*; Евдокия > vdj *Oto*, isS *Odoi*, se *Od'o*; Екатерина > vdj *Kado*, isS *Kadoi, Katoi*, se *Kat'o*; Ефросиния > vdj *Obo*; Ирина > vdj, se *Íro*, isS *Iroi*; Ксения > se *Oksõ*; Лукерья > vdj *Lukkē*, se *Luko*; Мария > vdj, isAL *Ma'ro*, isS *Māroi*, se *Maar'o*; Мелания > vdj *Mal'o, Malo*; Параскева > vdj *Pa'ro*, vdj, isAL *Paro*, isS *Paroi*, se *Pād'so, Pat'o*; Феврония > se *Hobro, Hobre, Hovro*; Фекла ~ Фёкла > vdj *Feko*, isS *Vögöi*, se *Heko, Hoko, H'oko, Hõko*.

Mehenimed: Антон > vdj *Ontto*, is *Antto*, se *Undo, Unto, Und'o, Unt'o, Onto*; Артемий > isS *Ärtöi, Ärtöi*, se *Ard'o, Ardso*; Димитрий > vdj *Mitjo*, isS *Mitöi, Mīttoi*, se *Mītro, Midro, Mit'o*; Гаврил > vdj *Gar'o*, se *Kāro*; Григорий > vdj *Griko, Kiko*, se *Krīso*; Ефрем > is *Jevoi*, se *Ohro*; Иван > vdj *Ivo, Vaño*, isS *Ivoi, İvoi*, se *Ivo, Ivvo*; Карп > vdj, is *Karppo*; Клементий > se *Kleśšo*; Корнилий > se *Karño, Karno, Karnõ*; Макар > isS *Ma'oi*; Мокей > se *Makõ*; Павел > isS *Pāvo, Pāvoi*, se *Pāl'o*;

Пентелей > se *Pint'o, Pind'o, Pindo*; Пётр > vdj, se *Pet'o*, isS *Pekko, Peto*; Семён > isS *Simo, Simoi*, se *Semmo, Simo, Send'o*; Сергей > isAL *Se'ro*, se *Sergo*; Степан > vdj, se *Tepo*, isS *Tevoi*; Терентий > se *Tero, Te'ro*; Тит > isS *Titto*, se *Kito*; Трофим > vdj, isAL *Tropo*, isS *Trovoi, Tropoi*, se *Tro'sso*; Феодор ~ Фёдор > vdj *Fedo, Fed'o, Fet'o*, isS *Võttöi*, se *Hõdo*; Филипп > vdj *Vilpo*, se *Hipo* jt.

5.2. -u

Deminutiivsufiks *-u* on kõigis kolmes keeles nimele puhul mõnevõrra vähem tarvitatud kui **-oi, -ei*. *u*-sufiksi päritolu puhul tuleb peale läänemeresoome päritolu arvestada vene keele võimalikku mõju, ehkki vene keeles ei esine *-u/-ju* harilikult nimekuju lõpus, vaid sellele järgneb veel mõni deminutiivsust väljendav liide, nt Митрофан > *Mitr/u/š/ka, An/ju/ta* (Saar 2000: 29). Ingerimaa õigeusklikelt läänemeresoomlastelt on *u*-deminutiive registreeritud järgmiselt: vadjalastelt 30 nime (nt Анна > *Añu*, Агрипина > *Ogru*, Варвара > *Va'ru*), Alam-Lauga isuri aladelt 6 nime (nt Матфей > *Mat'u*, Мария > *Ma'ru*, Степанида > *St'epu*), Soikola isuri alalt aga vaid kolm *u*-nime (Анна > *Annu*, Агрипина > *Ogru*, Надежда > *Natu*) (Saar 2000: 29–30). Seto isikunimistus leidub 13 kalendrinimele 10 *u*-liitelist vastet: Акулина > *Kul'l'u*; Ефимія > *Hemu*; Ирина > *I'ru*; Конон > *Koñnu*; Матрона > *Mat'u*; Михай, Никита, Никифор, Николай > *Miku*; Ольга > *Ol'l'u*; Татьяна > *Tat'u*; Титъ > *Kitu*; Варвара > *Varu*. Eeltooduist viimane on ainus *u*-deminutiiv, mis leidub Siberi setode nimevaras (vt Piho 1997: 61).

5.3. **(i)kkoi, -kko*

Deminutiivsufiks **(i)kkoi* ja *-kko* on läänemeresoome keeltes varakult segunenud, mistõttu neil on raske vahet teha. Vadja ja seto keeles on diftongi järelkomponent kadunud, isuri keele eripäraks on nende sufiksile allumine vokaalharmooniale. **-kkoi* esineb vaid mõnes nimeteisendis (Евдокия > vdj *Oudekko*; Илья > isS *Ilkko*; Прокофий > isS *Progoi, Prokoi, Prokkoi, Prökkö, Prökköi*; Спиридон > vdj *Pirkko*, se *Pirgo, Pirko*), kuna apellatiivide puhul liitub see sufiks enamasti kahe- ja enamasilbilistele tüvedele (Lauerma 1993: 83), laennimede tuletusalus on aga üldjuhul ühesilbiline.

5.4. -ts, -ds

Sufiks klusiil + *s* on Marje Joalau andmetel laialt levinud liivi (nt *Dīt'š*, *Dit'š*, *Didžā*, *Didž* < *Didrik* ~ *Didrök*; *Kõt'š* < *Körli* ~ *Kārli*) ja eesti keeles (nt *Kats* < *Katrin*, *Pets* < *Peeter*), mõnevõrra ka soome keeles (Joalaid 2009: 537), aga ka karjala keeles (nt *Ефстафій* > *Jetsoi*, *Jetsu*; Nissilä 1975: 75). Siia keelte loetellu sobib hästi ka seto keel, kus *-ts/-ds* on rohkesti kasutusel nii naise- kui ka mehenimedes, sageli on sellele liidetud vokaallõpp (sufiks) *-a*, *-i* või **-oi* > *o*. Harilikult on see sufiks ka palataliseeritud: *Алексей* > se *Al'ts*, *Ol'ts*, *Al'tsi*, *Ol'tsi*; *Гаврил* > se *Kauds*, *Kauts*; *Димитрий* > se *Miitsa*; *Марфа* > se *Mardšo*, *Martšo*, seS *Martsö* jt.

5.5. -(b)ka, -(b)ko

Vene päritolu sufiksi *-(b)ka*, *-(b)ko* liitmine annab isikunimele vene keeles hüpokoristilise, deminutiivse või isegi pejoratiivse tähenduse. Ka õigeusklike läänemeresoomlaste nimevaras on see sufiks väga produktiivne. Liitumistingimused on vajja, isuri ja seto keeles samad mis vene keeles (vt *Bæcklund* 1959: 70); sufiks võib olla liidetud:

- 1) nime täisvormile (ühesilbiliste nimede puhul): *Нил* > se *Nil/ka*; *Фрол* > *vdj*, isAL, isS *Frol/ka*;
- 2) lühendatud nimekujule: *Методий* > *vdj* *Mefod'/ka*; *Мелания* > se *Malan/ka*;
- 3) nime esimesele (rõhulisele) silbile: *Василей* > isS *Vaš/ka*, *vdj* *Vaš/ko* ~ *Vaš/ku*; *Иван* > se *Vāh/ka*; *Дарья* > se *Tār/ka*;
- 4) mõnele muule deminutiivtunnusele.

Viimane osutab liitumisjuhule *-š* + *(b)ka* ja *-š* + *(b)ko*, mis on populaarne vene rahvakeeles ning kontaktide kaudu levinud ka läänemeresoome keeltesse. Sel sufiksil on sageli pejoratiiv-humoristlik tähendusvarjund ja näiteks vajjalased kasutavad seda liitsufiksit enamasti noorte (vanuses alla 40 a) inimeste nimedes (Ariste 1948: 126). Vajjalastel ja isuritel esineb nimetatud liitsufiks paralleelselt nii venepärase *-ška*, *-ško* kui ka läänemeresoomlastele häälduspärasema *-ska*, *-sko* ~ *-sku* kujul, nt *Тимофей* > *vdj* *Timoška*; *Терентий* > *vdj* *Teroška*; *Мария* > *vdj*, isAL *Marjuska* (Saar 2000: 33).

Seto keel erineb selle liitsufiksi arengu poolest teistest tugevalt, vene **-ška* avaldub siin kahel moel: 1) vokaallõpulise ja palataliseerituna,

liitudes ühesilbilisele nimeosale (nt Алексей > se *L'õska*; Прокопий > se *Prõska, Proška*); 2) lõpukaolisena ja palataliseerimata, liitudes kahe- silbilisele, harvem ühesilbilisele nimeosale. Viimane moodus on olnud eriti produktiivne hüpokoristiliste mehenimede moodustamisel: Абрам > se *Obrask*; Афиноген > se *Hinask*; Ананий > se *Unask*; Дементий, Диомид > se *Temmesk*; Димитрий > se *Miitrosk*; Дорофей > se *Torosk*; Герасим > se *Karask*; Евдоким > se *Oudask, Uudask*; Конон > *Konosk, Kunosk*; Мирон > *Merosk, Mirosk*; Роман > *Ramask*; Тарас > *Tarask*; Терентий > *Teresk*; Тимофей > *Timmusk*; Влас > *Ulask*. Rahvakalendri tähtpäeva nimetuses esineb ka *midrosk* < Дмитров день.

*-ška liitub setodel ka naisenimedele, erinevalt mehenimedest võib vokaallõpp säilida ka sufiksi liitumisel kahesilbilisele nimeosale: Агафья > se *Ogask, Okask*; Анисья > *Añiska*; Степанида > se *Teeska*; Феодосия > se *Hedoska* ~ *Heetška*; Феврония > se *Obrosk*; Мелания > se *Malask*; Варвара > se *Varsk, Varusk*.

Lõpukaoline *-ška on seto eesnimevara kõige eripärasemaid ja ise- loomulikumaid nimetuletusliiteid, selle laialdane kasutamine nimedes on seostatav omadussõnade ja omadust rõhutavate sõnade *sk*-tuletusliite olemasoluga seto keeles (nt *habask* 'kergats'). Mujal läänemeresoome alal on see sufiks säilinud vokaallõpulisena.

6. Kokkuvõte

Kanooniliste nimede häälikulised ja vormilised muutused on variantide- rohked, ent küllaltki seaduspärased. Vadja, isuri ja seto keelde laenatud õigeusu kirikukalendri eesnimede analüüs näitab, et kõigi keelte puhul on ühiseks eesmärgiks nimede kohandamine omakeelse hääliku- ja nime- tuletussüsteemiga. Ühisteks läänemeresoome keelesüsteemi järgivateks joonteks on rõhu toomine nimeteisendi esimesele silbile, võõrhäälikute ja võõras positsioonis asuvate häälikute ning nimealgulise kaksikkonsonandi vältimine. Siiski ilmneb ka siin keeltevahelisi erinevusi, nt *f*-algulised lähtenimed on seto keeles valdavalt *h*-algulised, isuri keeles valdavalt *v*-algulised, kuna vadja andmestikus (kus ilmselt on vene keele mõju vaadeldavatest keeltest kõige tugevam) domineerivad nimed, mille algul on *f* säilinud. Osa nimede laenamisel ilmnevatest lahknevustest tuleneb keelte endi omapärasest, nii näiteks erinevad vokaalharmonia reeglite poolest ühelt poolt vadja ja seto keel, milles on *ä*-, *ü*- ja *õ*-harmonia ning

neutraalne vokaal on *i*; teiselt poolt isuri keel, kus on *ä*-, *ü*- ja *ö*-harmoonia ning neutraalsed vokaalid *e* ja *i* – see kajastub ka nimeteisendites. Isuri keele Soikola murdes on erinevalt teistest käsitletud keeltest säilinud tuletussufiksi **-oi*, *-ei* järelkomponent. Nimetuletusel on ainult seto keelele omased vene liitsufiksi *-ška* variantide rakendustingimused: *-ška* liitub ühesilbilisele ja *-sk* kaheasilbilisele tuletusalusele.

Eesnimede keelilise kohandamise põhimõtete teadvustamine avab nii mõnegi perenime põlvnemisloo (nt seto *Ivask*, *Karask*), ent annab lisa ka kohanimedele tõlgendamise võimalustesse (nt isuri *Voloitsa*).

Lühendid²

SgN – ainsuse nimetav kääne; SgG – ainsuse omastav kääne; SgP – ainsuse osastav kääne; se – seto keel; seS – Siberi seto keel

Allikad

- Aabrams, Vahur 2013.** Vinne õigeusu ristinimeq ja seto vastõq. – Raasakõisi Setomaalt. Setomaa Jakob Hurda silmi läbi aastagil 1886 ja 1903. Kommentaarõga välläannõq. Kokko pandnu, käsikiräst tõlknu ja toimõndanu Paul Hagu (seto kiil), Vahur Aabrams (saksa kiil). (= Seto kirävara 6.) Seto Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, 237–262.
- Ariste, Paul.** Vadja etnoloogia I. Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv.
- Ariste, Paul.** Vadja etnoloogia II. Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv.
- Ariste, Paul.** Vadja etnoloogia IX. Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv.
- Ariste, Paul.** Vadja etnoloogia X. Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv.
- Ariste, Paul.** Vadja etnoloogia XI. Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv.
- Ariste, Paul.** Vadja etnoloogia XII. Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv.
- Ariste, Paul 1980.** Einige Ausführungen zu wotischen Personennamen. – Советское финно-угроведение XVI (2), 81–82.
- AV 1901** = Vihtori Alava. Alava XII, Votica. Suomen Kirjallisuuden Seuran Arkisto.

² Esitatud on üksnes need lühendid, mida aastaraamatu lühendinimestikus pole.

- Mägiste, Julius 1977.** „Setukaistekstejä“. (= Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 159.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Nirvi, Ruben Erik 1971.** Inkeröismurteiden sanakirja. (= Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVIII.) Helsinki.
- Nissilä, Viljo 1943.** Soikkolan inkeröisten henkilönnimistä. – Virittäjä 47, 199–207.
- Petrovskij 1984** = Никандр Петровский. Словарь русских личных имен. Около 2600 имен. Издание 3-е, стереотипное. Москва: Русский язык.
- Piho, Mare 1997.** Setu külad Siberis. – Kaika suvõülikuulõ kogomik I–VIII (1989–1996). Võru: Võro Instituut, 51–63.
- Simm, Jaak 1983.** Setu eesnimesid. – Eesnimedest oskussõnadeni. Emakeele Seltsi aastaraamat 26/27 (1980/1981). Tallinn: Eesti Raamat, 92–97.

Kirjandus

- Ahlquist, Arja 1999.** Ihmisiähän ne merjalasetkin olivat... – Virittäjä 4, 624–637.
- Ariste, Paul 1948.** Vadja keele grammatika. (= Nõukogude Soome-Ugri Keele-teadused 9.) Tartu: Teaduslik Kirjandus.
- Ariste, Paul 1981.** Keelekontaktid. Eesti keele kontakte teiste keeltega. (= ENSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 14.) Tallinn.
- Bæcklund, Astrid 1956.** The names of women in medieval Novgorod. – For Roman Jakobson. Essays on the Occasion of His Sixtieth Birthday, 11 October 1956. Comp. Morris Halle, Horace G. Lunt, Hugh McLean, Cornelius H. van Schooneveld. The Hague: Mouton & Co, 19–24.
- Bæcklund, Astrid 1959.** Personal Names in Medieval Velikij Novgorod. I, Common Names. (= Acta Universitatis Stockholmiensis. Études de Philologie Slave 9.) Stockholm.
- Bubrich, D. 1925.** Beiträge zur urslavischen Lautlehre. – Zeitschrift für slavische Philologie II. Leipzig, 121–124.
- Joalaid, Marje 2009.** Balto-finnic personal name suffixes. – Names in Multi-Lingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact. Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences, August 17–22.2008. Eds. Wolfgang Ahrens, Sheila Embleton, André Lapierre with the assistance of Grant Smith, Maria Figueredo. Toronto: York University, 532–541.
- Kalima, Jalo 1952.** Slaavilaisperäinen sanastomme. Tutkimus itämerensuomalaisten kielten slaavilaisista lainasanoista. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 243.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lauerma, Petri 1993.** Vatjan vokaalisointu. (= Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 214.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Mägiste, Julius 1928.** *oi-*, *ei-*deminutiivid läänemeresoome keelis. Läänemeresoome nominaaltuletus. I. (= Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis (Dorpatensis) B XII,2.) Tartu.

- Nissilä, Viljo 1975.** Suomen Karjalan nimistö. (= Karjalaisen kulttuurin edistämissäätöön julkaisuja.) Joensuu.
- Peegel, Juhan 1959.** Venepäraste isikunimede mugandumisest Ida-Saaremaa murdekeeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat V (1959). Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 97–100.
- Saar, Eva 2000.** Slaavipärased esnimed vadja keeles ja isuri keele Soikkola ning Alam-Luuga murdes. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Tartu.
- Turunen, Mikko 1997.** Nykyvatjan koodinvaihto. – Virittäjä 2, 208–232.
- Virtaranta, Pertti 1973.** Havaintoja tverinkarjalaisesta nimistöstä. – Suomalais-Ugrilaisen Seuran aikakauskirja 72. Helsinki, 488–495.

Eva Saar
eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Tartu Ülikool
Jakobi 2
51014 Tartu
eva.saar@ut.ee

Russian Orthodox given names in Votic, Ingrian and Seto

EVA SAAR

Votes, Ingrians and Setos, all Finnic people, have for centuries been orthodox Christians. With accepting Christianity, a new language stratum appeared in their languages: canonical forenames.

As the pronunciation of canonical forenames has been difficult for Finnic peoples, the names have been adapted with quite systematic changes. The phonetical and morphological adaptations are rich in variation, but at the same time are quite regular within a particular language. The comparison of the adaptation of orthodox canonical names into Votic, Ingrian and Seto reveals one of the common targets: the attuning of the names to the languages' own sound system and derivational system. The common means of name adaptation are placing the primary stress onto the first syllable of the name, avoiding foreign sounds and sounds in inconvenient positions, and avoiding initial consonant clusters.

However, these languages differ in the ways they have adapted the canonical names, e.g. the *f*-initial names have been adapted as *h*-initial in Seto, predominantly *v*-initial in Ingrian, and have been preserved in many cases as *f*-initial in Votic. Some of the differences appearing in name adaptation implicitly follow the characteristics of the particular language. For instance, the languages under investigation differ with regard to vowel harmony: Votic and Seto represent the vowel harmony type of *ä*-, *ü*- and *õ*-harmony with the neutral vowel *i*, while in Ingrian there is *ä*-, *ü*- and *õ*-harmony and the neutral vowels *e ja i*. These differences are also reflected in the adapted names.

In addition to sound changes, there are also characteristic developments in name derivatives. In all three languages the diminutive suffix **-oi*, *-ei* is a productive affix, which appears with apocope in Votic, Lower Luga Ingrian and Seto; in Soikkola Ingrian, however, it appears as *-oi* with a back vowel derivational base and *-õi* with a front vowel derivational base. Among the languages under investigation, characteristic only to Seto is the usage of the suffix *-ts/-ds*, and the developments of the Russian suffix *-ška*, which is compounded to a monosyllabic derivational base as *-ška*, and to a disyllabic derivational base as *-sk*.

The knowledge of the main principles of Russian forename adaptation in Votic, Ingrian and Seto broadens the alternative interpretations both in family name research (e.g. Seto *Ivask*, *Karask*) and place name research (e.g. Ingrian *Voloitsa*).

Keywords: Finnic languages, onomastics, personal names, loan names, name derivation, language contacts, comparative linguistics